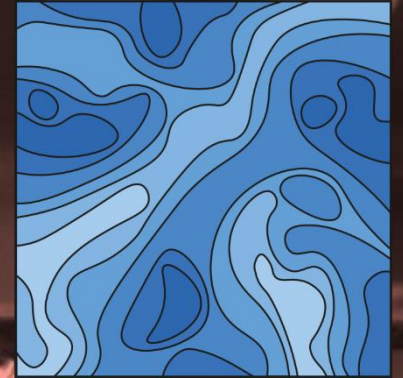

Entrepreneurial Ecosystem Index 2025

Verschuivingen in het financieringslandschap

ENTREPRENEURIAL
ECOSYSTEM
OBSERVATORY

Auteurs:

Tom Hendricksen MSc (tom.hendricksen@birch.nl)

Prof. dr. Erik Stam (e.stam@uu.nl)

Dr. Jan Peter van den Toren (janpeter.vandentoren@birch.nl)

Bram Schoenmakers MSc (bram.schoenmakers@birch.nl)

10 juli 2025

Utrecht University

School of Economics

Birch

Managementsamenvatting

Delft-Westland blijft het sterkste ecosysteem maar er is dynamiek in de top 10

In de Entrepreneurial Ecosystem Index (EE-Index) van 2025 gaat de regio Delft-Westland weer aan kop met het sterkste ecosysteem voor ondernemerschap. Er is wél een wisseling in de top 3, waar de Agglomeratie Leiden-Bollenstreek nipt over Zuidoost-Noord-Brabant heen gaat. Hiermee vullen Groot-Amsterdam en Leiden de top 3 aan. In deze editie is er ook véél meer dynamiek in de top 10 dan in de vorige editie, waar nauwelijks verschuivingen waren. Buiten de top 10 valt het op dat er veel positieve ontwikkelingen zijn, vooral in Noord-Nederland zijn de ecosystemen relatief versterkt. Het element van financiering valt dit jaar op. Vorig jaar was enkel Noord-Holland nog een regio die boven het Nederlands gemiddelde presteerde. In deze editie is dat niet meer het geval, en is het ook een grote drijfveer in andere regio's. De verschillen tussen de top ecosystemen en de rest blijft groot. Dat de verschillen groeien is ook te zien aan het aantal regio's boven het Nederlandse gemiddelde, in deze editie valt Zuid-Limburg onder de gemiddelde score van 10. De hekkensluiter wisselt dit jaar wederom, Oost-Groningen klimt terwijl Zeeuws-Vlaanderen de lijst weer afsluit.

Entrepreneurial Ecosystem Index als instrument voor beter beleid

Met de EE-Index vergelijken we ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland en nemen daarin ontwikkelingen waar. Zo kwantificeren en objectiveren we de sterktes en zwakten van ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland. Dit biedt een objectieve basis om ecosystemen te meten, te vergelijken en te volgen in de tijd. Binnen de beleidscyclus biedt de EE-Index het startpunt voor een goed geïnformeerde dialoog tussen stakeholders. Want de objectieve meting (diagnose) biedt een basis voor een effectieve dialoog over het te voeren beleid. Hiermee geeft de index handvatten voor (regionale) beleidsmakers en andere stakeholders die hun ecosysteem willen versterken. Daarnaast biedt de meetbaarheid in de tijd ook mogelijkheden om deze benadering in te zetten voor evaluatie en monitoring. De index is geen absolute waarheid en geeft met de best mogelijke beschikbare indicatoren inzicht in regionale ecosystemen. Het belang van de dialoog met ecosysteem stakeholders en “het kijken onder de motorkap” blijft een belangrijk onderdeel om de index effectief in te zetten.

Stichting Entrepreneurial Ecosystem Observatory

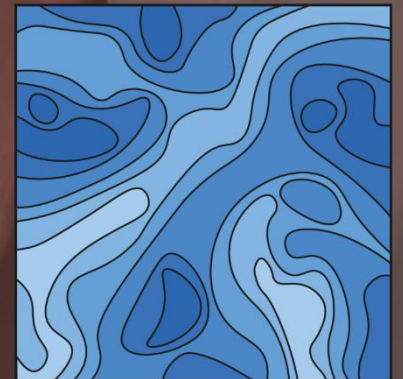
Sinds 2018 brengen Birch en de Universiteit Utrecht periodiek de Entrepreneurial Ecosystem Index voor Nederlandse regio's uit. Deze index is de graadmeter om regio's met elkaar te vergelijken en in de loop van de tijd te volgen. De data van de EE-Index worden door onder meer de Universiteit Utrecht en Birch weer benut voor diepgaander analyse en advies. De index en andere openbare analyses over Entrepreneurial Ecosystems worden ook beschikbaar gesteld via de website van de Entrepreneurial Ecosystem Observatory:

<https://www.entrepreneurialecosystemobservatory.nl/>

Inhoud

- Managementsamenvatting p. 2
- Entrepreneurial Ecosystem-benadering p. 5
- Resultaten Entrepreneurial Ecosystem Index 2025 p. 10
- Entrepreneurial Ecosystem Index & Startups p. 18
- Bijlagen p. 21

De ranglijst

Verschuivingen in de top 10 en veranderingen in de middengroep

De Entrepreneurial Ecosystem Index

De EE-Index meet de kwaliteit van regionale ecosystemen en rangschikt op basis hiervan de veertig stadsregio's in Nederland. Hiermee bouwt het voort op eerder uitgevoerde soortgelijke onderzoeken (de edities van 2018, 2020, 2022, 2023 en 2024).¹

Het ecosysteem voor ondernemerschap

De basis voor dit onderzoek is de Entrepreneurial Ecosystem-benadering (p. 6), waarmee de economie als een complex systeem van actoren en factoren wordt gezien dat ondernemerschap mogelijk maakt. Ondernemerschap is het proces waarbij individuen kansen zien en realiseren om nieuwe waarde te creëren. Of hen dit lukt is mede afhankelijk van de kracht van het 'ecosysteem.' Dat ecosysteem voor ondernemerschap bestaat uit tien elementen. In dit rapport hebben we gemeten hoe sterk deze tien elementen zijn in veertig Nederlandse regio's.

Veranderingen bij de sterkste regio's

De meest opvallende ontwikkeling is dat de agglomeratie Leiden-Bollenstreek over Zuidoost-Noord-Brabant (Brainport) heen wipt in de ranglijst. De agglomeratie 's-Gravenhage verliest de meeste plekken in de top 10, terwijl de Veluwe (met o.a. Wageningen) de meeste plekken stijgt.

Grootste verandering

Vlak onder de top 10 is Midden-Noord-Brabant (Tilburg en omgeving) de regio die de meeste plekken omhoog klimt en positioneert zich daarmee net onder Noordoost-Noord-Brabant. De Friese regio's zijn allen flink versterkt, Zuidwest-Friesland stijgt de meeste plaatsen (6). Overig Zeeland verliest met een daling van 7 de meeste plekken in deze editie.

Entrepreneurial Ecosystem Index ranglijst: stadsregio's naar sterkte van ecosysteem voor ondernemerschap; 2025

1. (-) Delft en Westland	21. (-) West-Noord-Brabant
2. (-) Groot-Amsterdam	22. (↓5) IJmond
3. (↑1) Aggl. Leiden en Bollenstreek	23. (↑1) Noord-Limburg
4. (↓1) Zuidoost-Noord-Brabant	24. (↓6) Kop van Noord-Holland
5. (-) Overig Groningen	25. (↑2) Oost-Zuid-Holland
6. (↑2) Veluwe	26. (↓1) Flevoland
7. (↓1) Utrecht	27. (↓1) Midden-Limburg
8. (↑1) Twente	28. (-) Zuidwest-Gelderland
9. (↑1) Arnhem/Nijmegen	29. (-) Achterhoek
10. (↓3) Agglomeratie 's-Gravenhage	30. (-) Noord-Overijssel
11. (-) Zuid-Limburg	31. (↑1) Delfzijl en omgeving
12. (↑1) Agglomeratie Haarlem	32. (↑6) Zuidwest-Friesland
13. (↓1) Het Gooi en Vechtstreek	33. (↑2) Zuidoost-Friesland
14. (-) Groot-Rijnmond	34. (↑2) Noord-Friesland
15. (-) Alkmaar en omgeving	35. (↓1) Noord-Drenthe
16. (↑3) Noordoost-Noord-Brabant	36. (↓3) Zuidwest-Drenthe
17. (↑5) Midden-Noord-Brabant	37. (-) Zuidoost-Drenthe
18. (↑2) Zuidwest-Overijssel	38. (↓7) Overig Zeeland
19. (↑4) Zuidoost-Zuid-Holland	39. (↑1) Oost-Groningen
20. (↓4) Zaanstreek	40. (↓1) Zeeuwsch-Vlaanderen

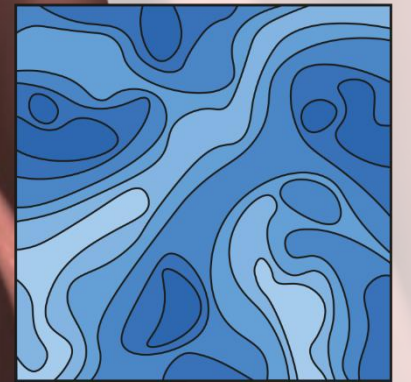

Utrecht University

School of Economics

Birch

Entrepreneurial Ecosystem-benadering

**ENTREPRENEURIAL
ECOSYSTEM
OBSERVATORY**

Ecosystemen voor Ondernemerschap

De Entrepreneurial Ecosystem-benadering

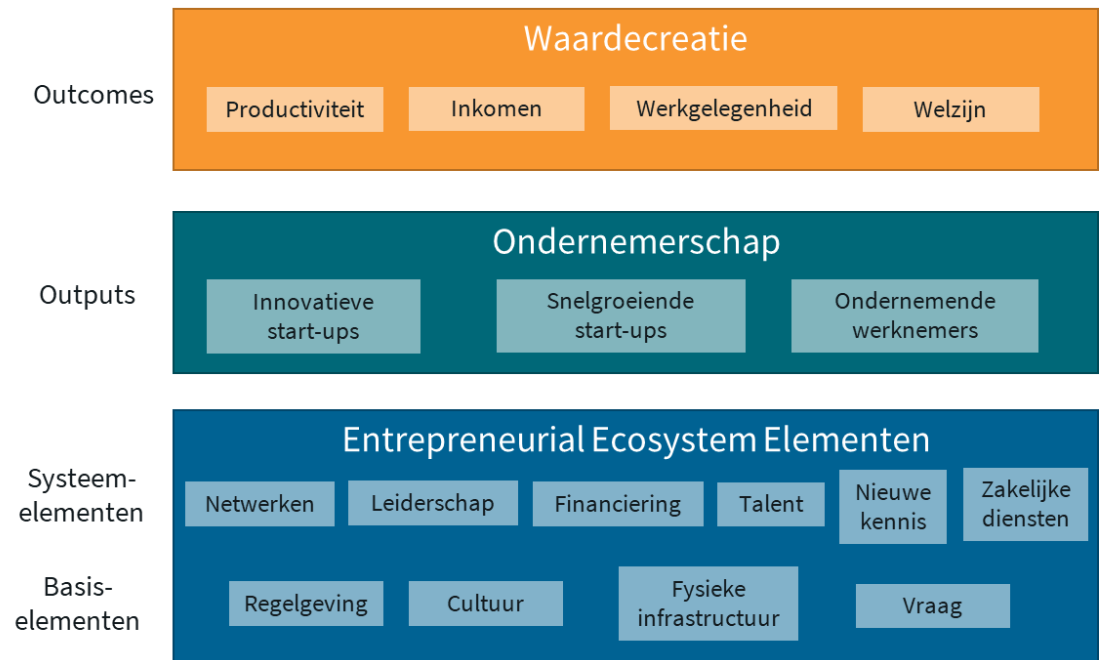
Binnen de Entrepreneurial Ecosystem-benadering wordt de economie gezien als een complex systeem van actoren en factoren die ondernemerschap mogelijk maken. Het 'ecosysteem' concept benadrukt de onderlinge afhankelijkheid van de actoren en factoren. Het focust op de rol van de context voor het mogelijk maken van ondernemerschap. Ondernemerschap is het proces waarbij individuen kansen zien en realiseren om nieuwe waarde te creëren. Ondernemerschap komt voort uit het ecosysteem én ondernemers zijn sleutelpersonen binnen het ecosysteem. Ondernemers hebben binnen het ecosysteem te maken met (vaak lokale) middelen en actoren, die de kans op productief ondernemerschap versterken.

Ecosystemen voor ondernemerschap zijn opgebouwd uit een verzameling randvoorwaarden en systeemelementen.

De randvoorwaarden (basiselementen) zijn: sociale condities (**formele instituties en cultuur**), **fysieke condities** en **marktvraag**. Deze elementen beïnvloeden sociale interactie.

De systeemelementen zijn het hart van het ecosysteem. De aanwezigheid en interactie tussen deze elementen zijn cruciaal voor het succes van het ecosysteem. **De toegang tot financiering** is cruciaal voor het ontstaan van innovatieve projecten die lang genoeg kunnen duren om te leiden tot marktintroductie. Daarnaast is de aanwezigheid van voldoende (goed opgeleid) **talent** belangrijk voor het succes van het ecosysteem. Ook de beschikbaarheid van **kennis**, bijvoorbeeld in de vorm van (publieke) R&D, is van belang. **Gedegen netwerken** zorgen voor verspreiding van kennis, talent en kapitaal. **Intermediaire diensten** maken het mede mogelijk voor bedrijven om zich te focussen op hun ondernemerschap. Tot slot geeft **leiderschap** richting aan het ecosysteem.¹

Schematische weergave van alle relevante variabelen in een ecosysteem voor ondernemerschap

¹Stam, E. (2014) Ecosystemen voor ambitieus ondernemerschap. Economisch Statistische Berichten. Jaargang 99 (4698S) 20-11-2014, 6-12; Stam, E. Van der Starre, B. & Van den Toren, J.P. (2018) Ecosystemen en regionaal DNA. In: Hoogerbrugge, M. & Van Hoorn, J. (eds) De Economische Agenda voor Stad en Regio. Den Haag: Platform31. pp. 47-53; Vogelaar, J.J., Cloosterman, E., Stam, E. & Oosterwaal, L. (2020) Economisch beleid regio: naar een missie-gestuurde ecosysteembenadering. Economisch Statistische Berichten. Jaargang 105(4790), 8 oktober 2020, 468-471.; Stam, E. & Van de Ven, A. (2021) Entrepreneurial Ecosystem Elements. Small Business Economics. 56.2: 809-832. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00270-6>; Leendertse, J., Schrijvers, M. & Stam, E. (2022) Measure twice, cut once. Entrepreneurial Ecosystem Metrics. Research Policy 51.9 <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104336>

Ecosystemen voor Ondernemerschap

Ecosysteemontwikkeling

Als de tien elementen van een entrepreneurial ecosystem goed op elkaar aansluiten stimuleert dat productief ondernemerschap: ondernemerschap dat meerwaarde genereert voor de economie en samenleving als geheel.

Een sterk ecosysteem voedt zichzelf

Productief ondernemerschap kan ook weer de tien elementen voeden. Zo kunnen ondernemers bijdragen aan de groei van kennis, leiderschap en netwerken. Dankzij hen groeit ook waardecreatie in de vorm van productiviteit, inkomen, werkgelegenheid en welzijn. Deze waardecreatie vloeit dan weer terug naar de verschillende elementen van het ecosysteem. Oftewel, een goed functionerend ecosysteem voor ondernemerschap zorgt niet alleen voor grotere (economische) welvaart, maar kan ook een zelfversterkend mechanisme vormen voor de ontwikkeling van het ecosysteem.

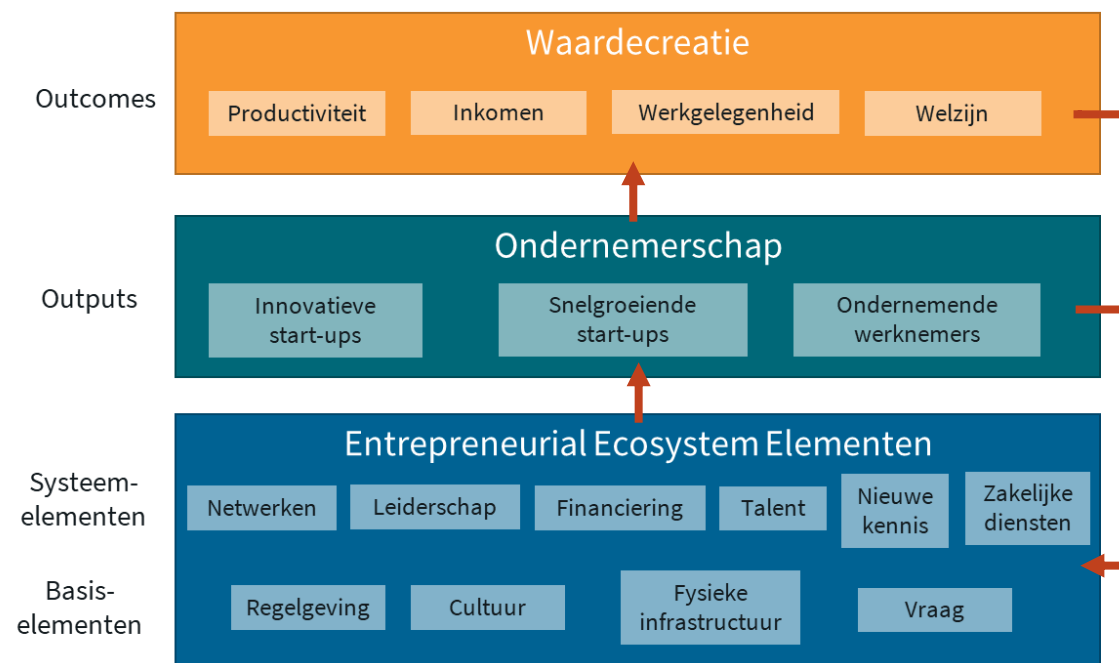
Personen, netwerken én instituties centraal

De Entrepreneurial Ecosystem-benadering wijkt af van het klassiek-economische denken dat alleen bouwt op bedrijven en markten. Denken in een ecosysteem zet de personen, netwerken en instituties centraal. De personen in het ecosysteem creëren waarde. Instituties stimuleren of belemmeren hen.

Het ecosysteem voor beleidsmakers

De rol van de overheid in het ecosysteem is belangrijk: beleidsinterventies kunnen het ecosysteem versterken of verzwakken. Een ecosysteembenadering biedt handvatten voor beleid.¹

Schematische weergave van het zelfversterkende mechanisme in een ecosysteem voor ondernemerschap

Methode

De berekening van de Entrepreneurial Ecosystem Index

Met de Entrepreneurial Ecosystem Index brengen we ecosystemen voor ondernemerschap in beeld en maken die vergelijkbaar. Deze index bestaat uit een getal dat de som is van het cijfer dat een regio krijgt voor elk van de systeemelementen en randvoorwaarden (p. 6) van het ecosysteem.

Kwantitatieve indicatoren

Voor elk van de elementen hebben we kwantitatieve indicatoren geformuleerd. De kwaliteit van het element wordt bepaald door hoe ver de waarde van een specifiek ecosysteem van het Nederlandse gemiddelde ligt. Deze elementwaarde drukken we uit als een getal rondom 1, waarbij 1 het Nederlands gemiddelde is. Regio's die beter presteren dan het gemiddelde krijgen een waarde boven de 1, regio's die slechter presteren een waarde onder de 1.

Toekenning van cijfers

Met tien variabelen (zes systeemelementen en vier randvoorwaarden) zou een gemiddelde Nederlandse regio een 10 scoren. Regio's die hoger scoren hebben op één of meerdere variabelen een voorsprong op het Nederlands gemiddelde.

Herkomst van data en correcties ten opzichte van vorige editie

Alle data is op COROP-niveau (stadsregio) verzameld, behalve de data over formele instituties en financiering die we op provincieniveau hebben verzameld. Voor financiering is de data nog niet fijnmazig genoeg om tot een representatieve indicator op COROP-niveau te komen. Voor data waar de jaar-op-jaar variatie grote verschillen kent, hebben we een gemiddelde genomen van het meest recente jaar en de twee jaar daarvoor. Bij de data van CORDIS combineren we de aanvragen van het Horizon2020-programma en de voortgezette variant Horizon Europe. Ten opzichte van voorgaande edities kunnen de scores van jaren ervoor licht afwijken. Dit heeft te maken met een correctie van data uit voorgaande jaren die is aangevuld, bijvoorbeeld in het geval van financieringsdata. In deze editie is een correctie doorgevoerd met betrekking tot financiering. De cijfers van afgelopen editie zijn met terugwerkende kracht gecorrigeerd op basis van aangevulde data.

De empirische indicatoren: indicator en indicatie

Op de volgende pagina staat een overzicht van de verschillende empirische indicatoren en hun bronnen. Deze indicatoren zijn de beste representatie van de variabelen op dit lagere schaalniveau tot nu toe, maar beschrijven niet de gehele complexiteit van de situatie. Daarom moeten ze altijd worden gezien als een indicatie van de situatie.

Methode

Empirische indicatoren voor elementen van ecosystemen voor ondernemerschap

Elementen	Beschrijving	Empirische indicator(en)	Bronnen
Leiderschap	Leiderschap die richting geeft aan collectieve actie.	Aantal penvoerende organisaties met een innovatieproject (H2020, Horizon Europe & Nederlandse innovatieprojecten) gevestigd in de regio per 1.000 bedrijven, gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	Rijkdienst voor ondernemend Nederland (RVO) (2021-2023)* & CORDIS (2022-2024)
Netwerken	Verbondenheid van bedrijven in kennisnetwerken.	Aantal verbonden bedrijven per 1.000 bedrijven in innovatieprojecten (H2020 & Horizon Europe), gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	CORDIS (2022-2024)
Financiering	De toevoer en toegankelijkheid van kapitaal voor financiering nieuwe ondernemingen.	Intensiteit (gemiddelde investering per bedrijf) en prevalentie (aantal bedrijven die investering ontvangen per 1.000 bedrijven) op provincieniveau, gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	Nederlandse Vereniging Participatiemaatschappijen (NVP) (2022-2024)
Kennis	Investeringen in nieuwe kennis.	Intensiteit (gemiddelde investering per bedrijf) en prevalentie (aantal bedrijven die investering doen per 1.000 bedrijven) van investering in loonkosten en machines voor R&D.	RVO 2020**
Talent	Het aandeel mensen met veel menselijk kapitaal door opleiding.	Percentage hoogopgeleiden van de totale bevolking.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2024)
Diensten	De toevoer en toegankelijkheid van diensten.	Percentage van bedrijfsvestigingen in de zakelijke dienstverlening.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2024)
Formele instituties	De kwaliteit en efficiëntie van governance.	Vier componenten: corruptie, rechtsstaat, overheidseffectiviteit en verantwoording, in genormaliseerde score op provincieniveau.	Quality of Government Survey (2022); Regional Competitiveness Index (RCI) 2.0 (2022)
Infrastructuur	Fysieke infrastructuur en positie van de regio.	Afstand tot hoofdweg (CBS), afstand tot treinstation (CBS), bereikbaarheid via spoor en weg (aantal personen binnen 90 minuten rijden of 120 km radius) en toegang tot vluchten (aantal passagiersvluchten binnen 90 minuten rijden).	Regional Competitiveness Index (RCI) 2022 & CBS (2023)
Vraag	Potentiële bestedingsruimte en vraag uit de markt.	Bruto regionaal product per hoofd van de bevolking.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2023)
Ondernemerscultuur	Waardering van ondernemerschap in de regio.	Nieuwe bedrijven opgericht per 1.000 inwoners.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2024)

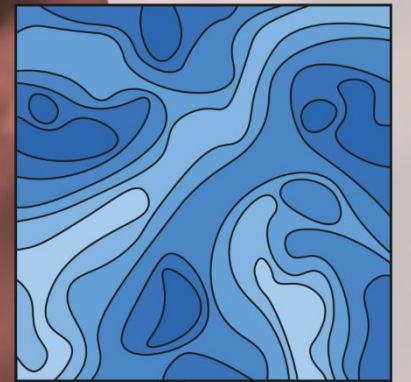

Utrecht University

School of Economics

Birch

Resultaten Entrepreneurial Ecosystem Index 2025

**ENTREPRENEURIAL
ECOSYSTEM
OBSERVATORY**

Entrepreneurial Ecosystem Index voor stadsregio's

Het aantal regio's boven het Nederlands gemiddelde krimpt

Stadsregio's als uitgangspunt

Ecosystemen manifesteren zich vaak op het niveau van stadsregio's: de combinatie van een grote stad of gemeente en de omliggende plaatsen. De ecosystemen hebben we geanalyseerd op COROP-niveau. Dit geeft een goed beeld van de verschillen tussen de ecosystemen in Nederland omdat veel factoren die van belang zijn voor het ecosysteem sterk regionaal beïnvloed worden.¹ De rol van de regio blijkt ook uit de variatie van de Entrepreneurial Ecosystem Index: de index varieert van 5,5 tot 24,6.

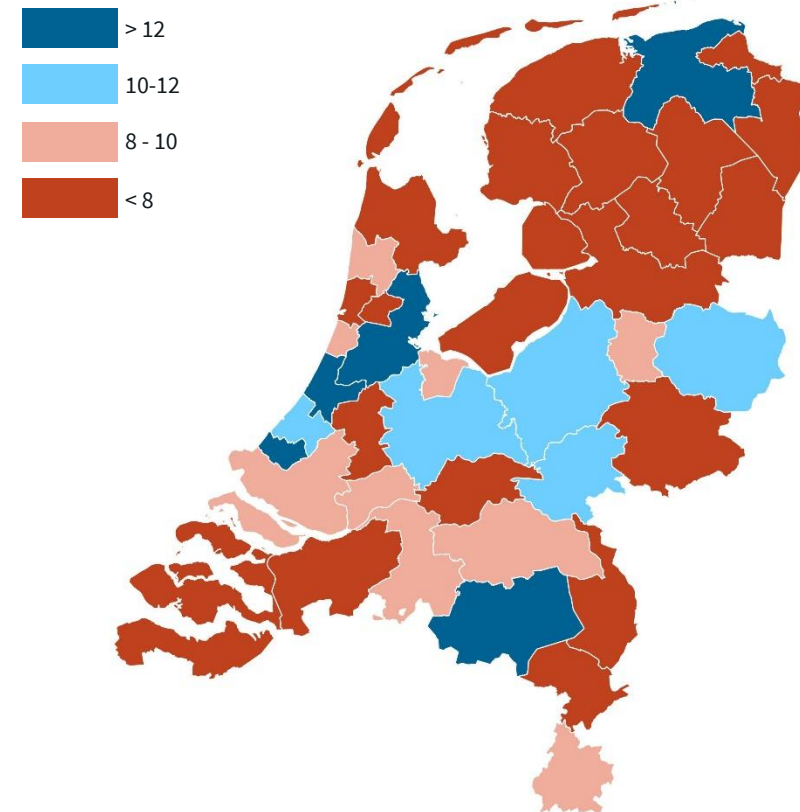
Goed presterende regio's

De regio Delft-Westland heeft wederom het sterkste ecosysteem met 24,6 punten. Daarop volgen Groot-Amsterdam (13,5), Agglomeratie Leiden-Bollenstreek (13,4), Zuidoost-Noord-Brabant (13,4) en Overig Groningen (12,5). Overig Groningen (stadsregio Groningen) heeft zijn positie bij de sterkste ecosystemen (>12) weten te behouden, waar het vorig jaar een nieuwkomer was in deze groep. Zuidoost-Noord-Brabant is iets minder sterk geworden en scoort nu gelijkwaardig aan de Agglomeratie Leiden-Bollenstreek. Belangrijke elementen die deze regio's zo sterk maken zijn leiderschap, kennis en netwerken. In totaal scoren 10 van de 40 regio's boven het Nederlands gemiddelde. Zuid-Limburg is in deze editie onder het Nederlands gemiddelde gedoken.

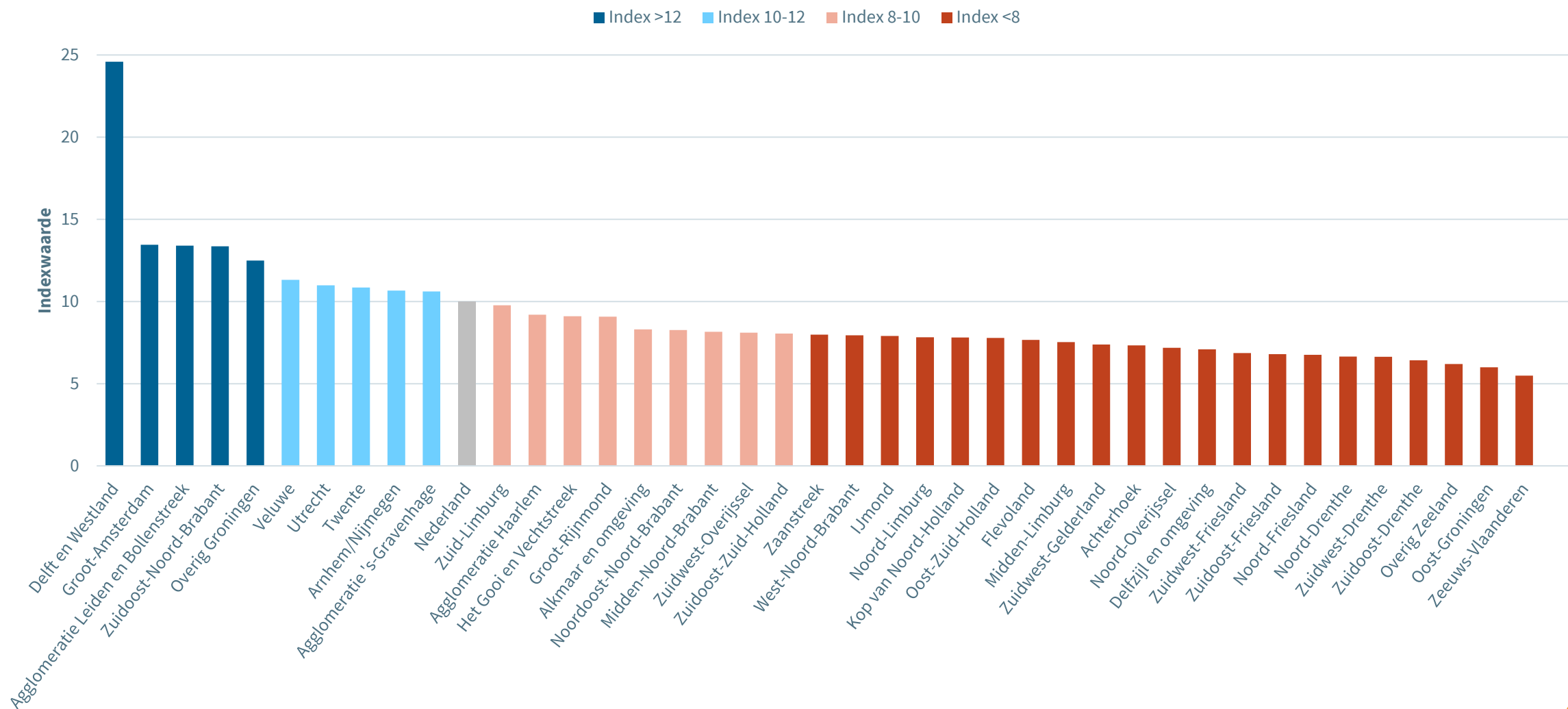
Zwak presterende regio's

De regio's die zwak scoren op de EE-Index zijn vooral de perifere (grens)regio's of regio's zonder kennisinstellingen. Bij deze regio's verschillen de oorzaken, maar meestal zijn de doorslaggevende indicatoren leiderschap, netwerken, kennis en financiering. Opvallend is ook dat, hoewel regio's die voornamelijk sterk scoren universiteitsregio's zijn, dit niet geldt voor Groot-Rijnmond (Erasmus Universiteit) en Midden-Noord-Brabant (Tilburg University). Een mogelijke verklaring is de positionering van deze universiteiten op maatschappelijke (en economische) thema's. Dat in tegenstelling tot technische en bèta-universiteiten die sterkere voorwaarden voor productief en schaalbaar ondernemerschap lijken te scheppen. Deze twee regio's zijn al sinds een aantal edities van de EE-metingen niet boven het Nederlands gemiddelde geklommen.

Scores EE-Index per stadsregio; 2025

Ranglijst EE-Index 2025

Verandering Entrepreneurial Ecosystem Index voor stadsregio's

Sterke ontwikkelingen in het Noorden en Zuiden

Als we de scores van de huidige Entrepreneurial Ecosystem Index (2025) vergelijken met die van 2024, dan zien we meerdere ontwikkelingen die aantonen dat ecosystemen over tijd veranderen. We kijken dan hoe regio's zich ontwikkelen ten opzichte van het Nederlands gemiddelde.

Noord-Nederland groeit door en positieve ontwikkelingen in het Zuiden

In deze editie is bijvoorbeeld een opvallende positieve ontwikkeling te zien in Noord-Nederland. Afgelopen jaar zagen we al dat er positieve ontwikkelingen waren in Noord-Nederland en dat zet zich in deze editie voort. De kwaliteit van de Friese ecosystemen is toegenomen. In het Zuiden zien we positieve ontwikkelingen in de Zeeuwse regio's en Noord-Brabant. Midden-Noord-Brabant (Tilburg en omgeving) is het meest versterkt in het Zuiden. Ook de Veluwe en de Achterhoek zijn versterkt in hun ecosysteem. Van de sterke ecosystemen (>10) zijn Leiden-Bollenstreek & Overig Groningen (stadsregio Groningen) het meest versterkt.

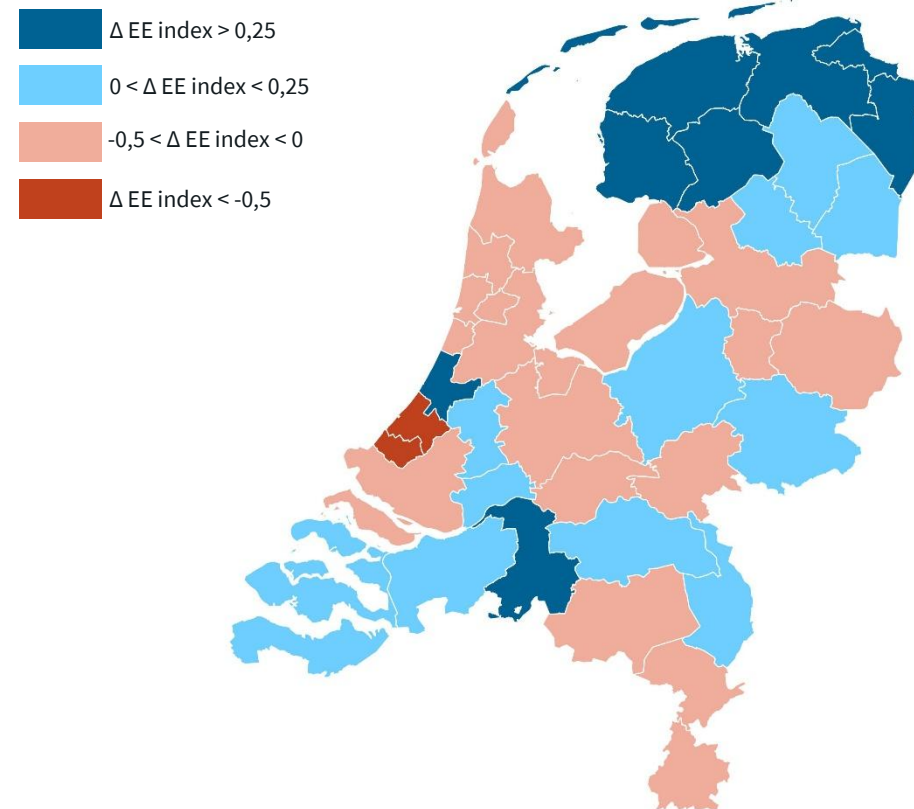
De sterkste ecosystemen verzwakken

In de groep van sterkste ecosystemen (>12) valt het op dat de verschillen kleiner zijn geworden. Waar Delft-Westland nog steeds met kop en schouders boven de rest uitsteekt, zijn de ecosystemen van Groot-Amsterdam en Zuidoost-Noord-Brabant relatief verzwakt. Deze twee ecosystemen stonden stevast op de 2^e en 3^e plek in de index. Leiden nestelt zich nu naast Zuidoost-Noord-Brabant. Delft-Westland en de Agglomeratie 's-Gravenhage zijn het meest verzwakt van de sterkste regio's. Andere kennisregio's zoals Utrecht, Zuid-Limburg en Twente zijn ook iets verzwakt.

Meer ecosystemen zijn flink sterker geworden

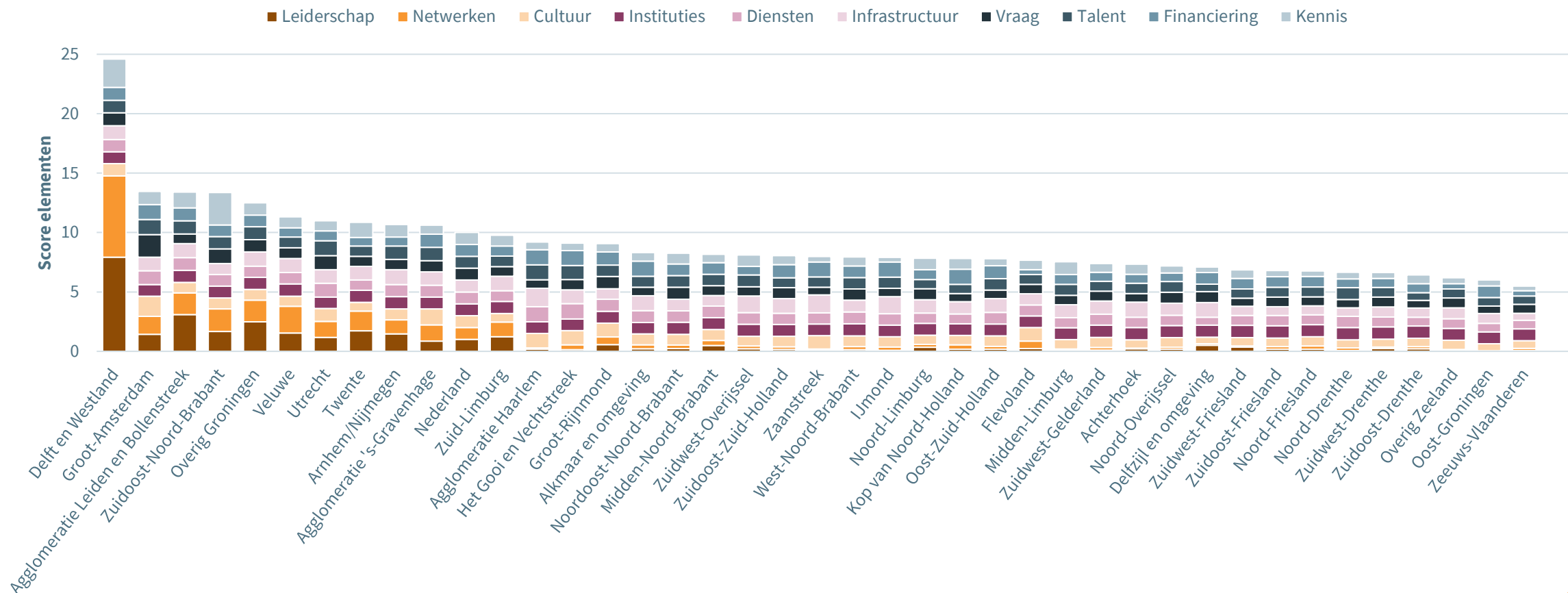
Ten opzichte van de vorige editie zien we méér regio's die een positieve verandering doormaken. Negentien regio's in de huidige editie ten opzichte van veertien regio's in de vorige editie. Daarnaast zien we veel regio's die flink versterkt zijn, met acht regio's in de sterkste groeicategorie ten opzichte van vier regio's in de vorige editie.

Verandering EE Index scores per stadsregio; 2025

Ranglijst EE-Index 2025

Leiderschap, netwerken en kennis drijven verschil tussen regio's aan

Verdieping: de drie grootste dalers

Leiderschap en netwerken zijn het meest volatiel

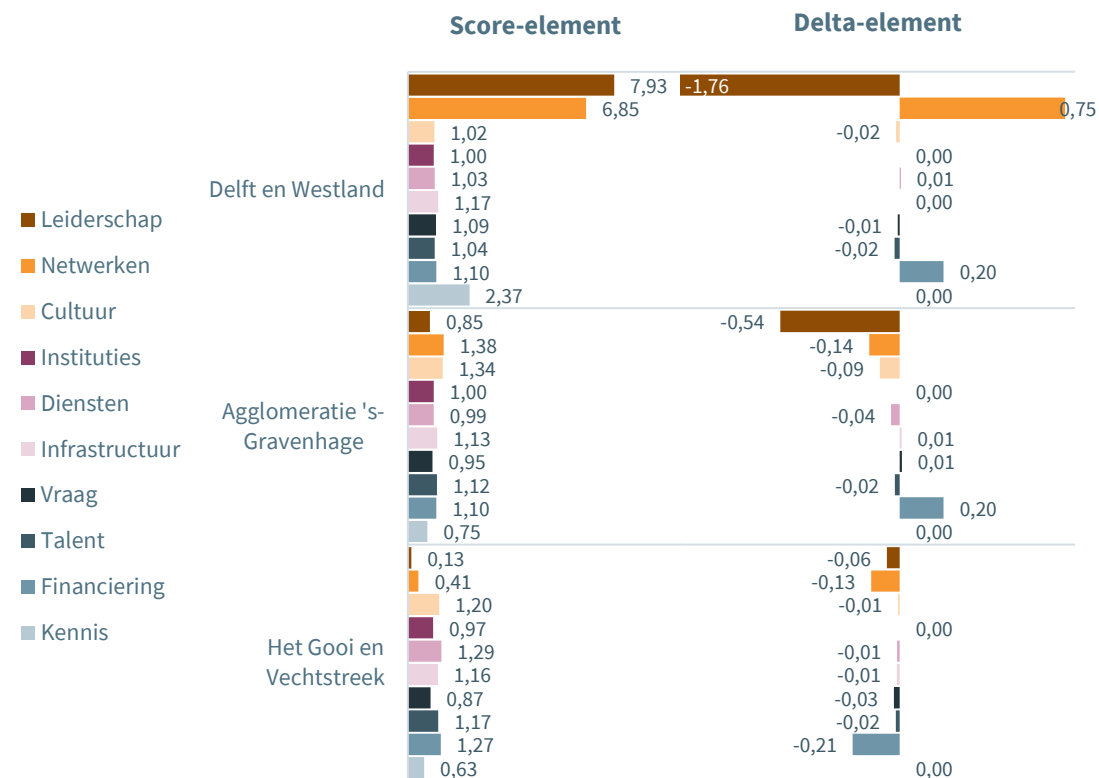
Twee van de drie grootste dalers zijn sterke ecosystemen, de andere regio grenst aan een kennisstad. Delft Westland is de grootste daler maar door de relatieve grote voorsprong verandert er weinig aan de verhoudingen in de top van de index. De agglomeratie 's-Gravenhage volgt en is dan ook de grootste daler in de top 10. De regio Gooi-Vechtstreek blijft de top 10 volgen, maar ziet wél op meerdere elementen een verzwakking.

Leiderschap, kennis, financiering en netwerken doorslaggevend

In deze drie regio's is het element leiderschap verzwakt. In twee regio's is het element netwerken verzwakt, terwijl dat in Delft-Westland juist is versterkt. Leiderschap en netwerken bepalen de grootste veranderingen in alle drie de regio's. Omdat Delft-Westland als relatief kleine regio vrij volatiel is op de index (die immers kijkt naar in netwerken innoverende ondernemingen als aandeel van alle ondernemingen), zijn de veranderingen in de indexwaarde meteen groot. Netwerken en leiderschap blijven enorm sterk in Delft-Westland. Financiering is versterkt in Zuid-Holland en is daar tot een bovengemiddeld sterk element ontwikkeld. Waar dit in Noord-Holland nog steeds bovengemiddeld is, is er daar wel een daling. De Noord-Hollandse (vooral Groot-Amsterdam) dominantie op financiering is verminderd ten opzichte van de vorige index.

Uitdagingen voor regio's die grenzen aan een kennisstad

Leiderschap en netwerken zijn het meest variabel van jaar op jaar en geven een belangrijke indicatie van verandervermogen en innovatie in een regio. Leiderschap en netwerken scoren relatief zwak voor regio's die aan een kennisstad grenzen. De verbinding met deze ecosystemen lijkt dus een uitdaging te zijn, zelfs als er een sterke basis is in andere elementen zoals talent, ondernemerscultuur en zakelijke diensten. Dit is direct terug te zien in de lagere investeringen in R&D (kennis).

Verdieping: de drie grootste stijgers

Financiering en leiderschap zijn doorslaggevend voor de stijging

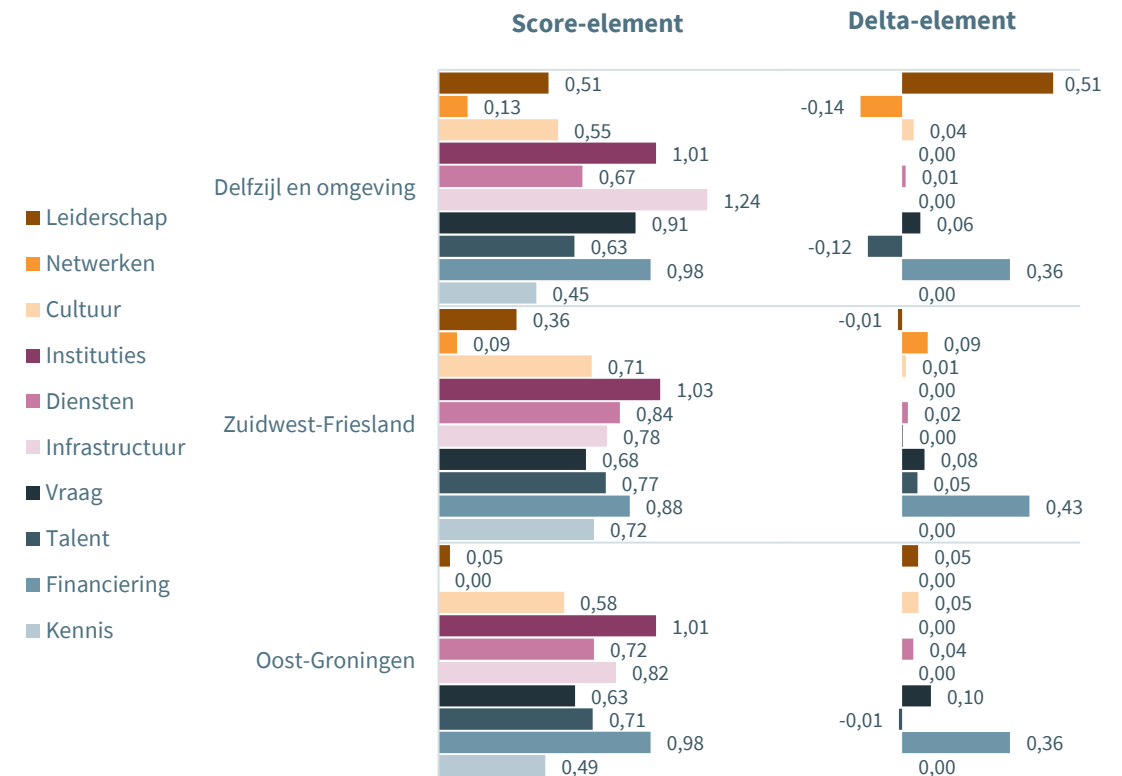
De drie ecosystemen die relatief het meest zijn versterkt zijn allen Noord-Nederlandse regio's. Twee regio's uit Groningen en de regio Zuidwest-Friesland zijn de grootste stijgers in deze editie. Ze zijn gestegen, maar behoren nog niet tot de sterkst presterende ecosystemen.

Financiering en leiderschap ontwikkelen het sterkst

Voor beide regio's valt financiering op als element dat flink is versterkt. Financiering wordt in de index provincie-breed gemeten, voor de Groningse regio's kan dit ook betekenen dat de financiering niet specifiek in deze COROP-regio is gevallen. Voor Friesland geldt dezelfde kanttekening, maar in deze provincie is er géén dominant ecosysteem waar het gros zal landen. Delfzijl en omgeving ziet een positieve ontwikkeling bij leiderschap, er zijn dus partijen in de regio die andere partijen kunnen verbinden. Voor Zuidwest-Friesland zijn netwerken, vraag en talent ook versterkt. In Oost-Groningen zijn leiderschap, cultuur en vraag de belangrijkste ontwikkelingen.

Stabiliteit in overige elementen

De drie regio's hebben naast de versterkte elementen relatief stabiele elementen, waardoor de positieve ontwikkelingen meteen flink bijdragen aan de nieuwe totaalscore. Delfzijl en omgeving is nog een uitzondering, omdat er twee elementen zijn die relatief flink zijn verzwakt. De veranderingen op deze elementen zijn van een andere orde dan de grote positieve ontwikkelingen wat netto dus voor een versterking van dit ecosysteem zorgt. De regio's blijven echter zwak scoren ten opzichte van het Nederlands gemiddelde op de meeste elementen, ondanks de positieve ontwikkelingen in deze editie.

Verdieping: provincie Zuid-Holland

Zuid-Holland heeft meerdere sterke ecosystemen maar ook grote regionale verschillen

Elk jaar lichten we één of meerdere provincies uit. Dit jaar is dat Zuid-Holland. De provincie Zuid-Holland huisvest meerdere sterke ecosystemen zoals Delft en Westland, de agglomeratie 's-Gravenhage en de agglomeratie Leiden en Bollenstreek. Daarnaast is er ook nog een aantal andere ecosystemen, maar deze scores minder sterk dan de kennisregio's. Financiering en infrastructuur zijn over de gehele provincie sterk. Naast Noord-Holland is Zuid-Holland de enige andere provincie die boven het Nederlandse gemiddelde scoort op het element financiering.

De sterk presterende kennisregio's

De aanwezigheid van onderzoek- en kennisinstellingen zijn drijfveren van de sterkste ecosystemen. Zo zijn de TU Delft, TNO en de Universiteit Leiden (&LUMC) trekkers in hun ecosystemen. Dit is terug te zien in de sterke elementen van leiderschap, netwerken, kennis maar ook talent. De ecosystemen met sterke private spelers presteren ook goed op het element kennis, terwijl het ecosysteem van Den Haag met een grote concentratie van publieke diensten hier minder sterk op scoort.

Onder gemiddelde scores

Groot-Rijnmond scoort voornamelijk onder gemiddeld doordat de kennisintensieve elementen zwak scoren (leiderschap, netwerken en kennis). Voor Zuidoost-Zuid-Holland en Oost-Zuid-Holland gelden dezelfde elementen, maar is het gebrek van sterk leiderschap en sterke netwerkverbindingen nóg groter. Daarnaast is in deze regio's ook de regionale vraag en de ondernemerscultuur onder het Nederlandse gemiddelde.

Scores van EE-Index-elementen voor stadsregio's in de provincie Zuid-Holland

Element	Aggl. Leiden en Bollenstreek	Δ	Aggl. 's-Gravenhage	Δ	Delft en Westland	Δ	Groot-Rijnmond	Δ	Oost-Zuid-Holland	Δ	Zuidoost-Zuid-Holland	Δ
Leiderschap	3,09	0,14	0,85	-0,54	7,93	-1,76	0,56	-0,17	0,18	-0,02	0,16	-0,09
Netwerken	1,82	-0,07	1,38	-0,14	6,85	0,75	0,65	-0,03	0,24	-0,03	0,23	-0,11
Cultuur	0,90	0,02	1,34	-0,09	1,02	-0,02	1,17	-0,06	0,88	0,01	0,87	-0,03
Instituties	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,00
Diensten	1,07	-0,01	0,99	-0,04	1,03	0,01	1,01	0,00	0,99	0,01	0,95	0,02
Infrastructuur	1,18	-0,02	1,13	0,01	1,17	0,00	0,89	0,00	1,15	0,00	1,23	0,00
Vraag	0,82	0,03	0,95	0,01	1,09	-0,01	1,03	-0,09	0,71	0,00	0,92	-0,01
Talent	1,10	0,00	1,12	-0,02	1,04	-0,02	0,95	0,00	0,96	0,03	0,84	0,03
Financiering	1,10	0,20	1,10	0,20	1,10	0,20	1,10	0,20	1,10	0,20	1,10	0,20
Kennis	1,32	0,00	0,75	0,00	2,37	0,00	0,71	0,00	0,58	0,00	0,75	0,00
Totale Score	13,40	0,27	10,61	-0,61	24,59	-0,84	9,07	-0,15	7,79	0,20	8,05	0,01

Noot: delta is gebaseerd op de verandering tussen de metingen van 2024 en 2025.

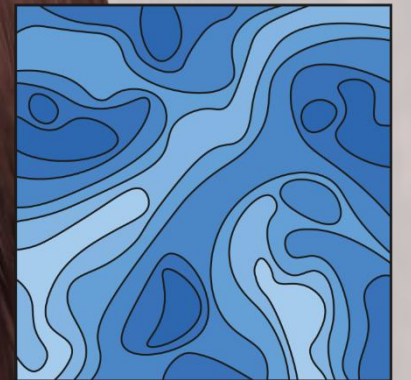

Utrecht University

School of Economics

Entrepreneurial Ecosystem Index & Startups

**ENTREPRENEURIAL
ECOSYSTEM
OBSERVATORY**

Ecosystemen en startups

Sterke relatie tussen prevalentie startups en kwaliteit van het ecosysteem

Start-ups in het ecosysteem

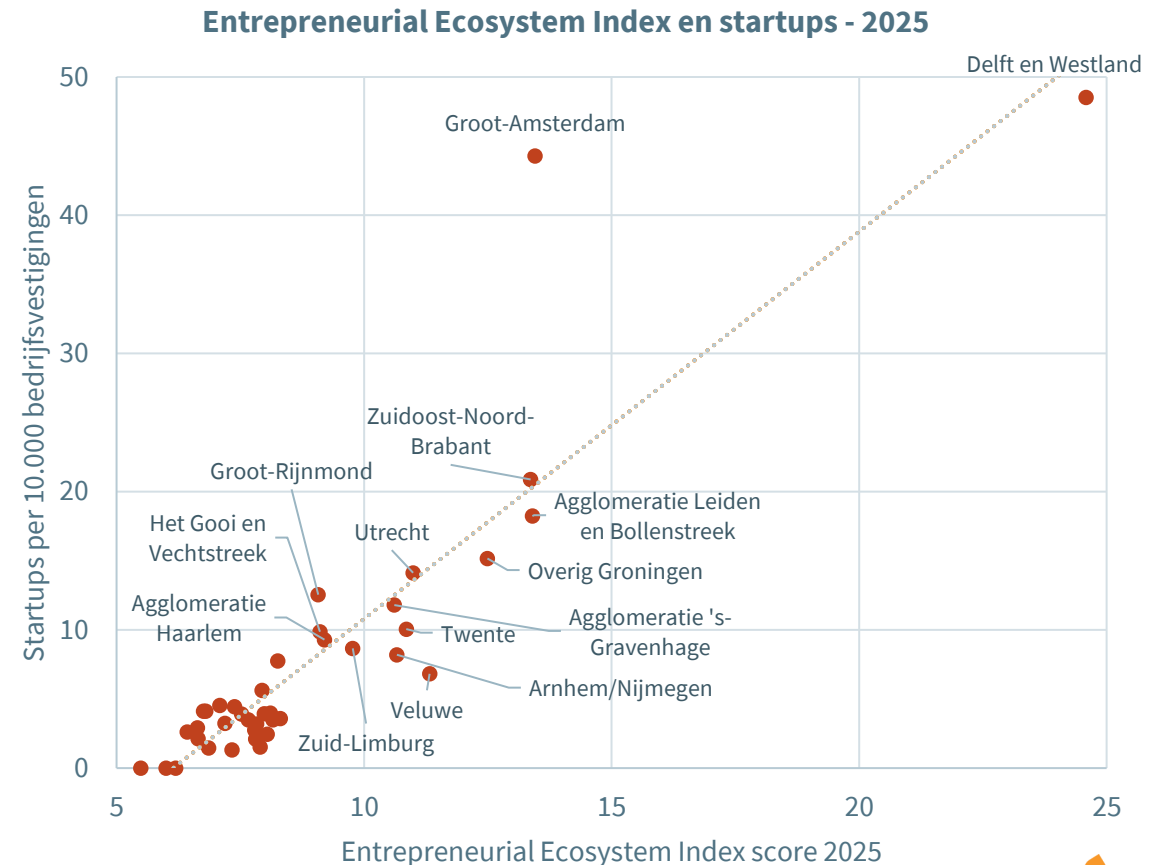
We hebben ook de relatie tussen de kracht van het ecosysteem en zijn output in kaart gebracht. Hiervoor gebruikten we de data van Dealroom over het aantal startups. In dit onderdeel hebben we alleen startups meegenomen die vanaf 2010 zijn opgericht en minimaal één vorm van kapitaalsfinanciering hebben ontvangen. Per COROP-regio kijken we naar het aantal door Dealroom geregistreerde startups als aandeel van het totaal aantal bedrijven. En dat relateren we aan de sterkte van het ecosysteem.

Sterke relatie kwaliteit van het ecosysteem en het aantal startups

Over het algemeen hebben sterkere ecosystemen een hogere prevalentie van startups. Groot-Amsterdam scoort beter qua startups dan je op basis van de kwaliteit van het ecosysteem zou verwachten. Andere regio's hebben relatief weinig startups, zoals de Veluwe (de regio waar universiteitsstad Wageningen in valt) en Arnhem/Nijmegen. Over het algemeen scoren regio's rond de verwachte lijn.

Overige factoren

Er is een duidelijke relatie tussen de prevalentie van startups en de kwaliteit van het ecosysteem. Maar de kracht van het ecosysteem is niet de enige voorspeller voor de hoeveelheid startups in de regio. Bedrijven kunnen immers ook verhuizen en niet alle factoren zijn gebonden aan (fictieve) regiogrenzen. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat er in bepaalde regio's gebrek is aan bedrijfsruimte, of dat energienetten de vraag van bepaalde bedrijven niet aan kunnen. Zeker bij groei van bedrijven is dit soort vraagstukken van belang in verhuisbewegingen.

Toepassen van de EE-benadering

EE-Index als startpunt in de beleidscyclus of als middel voor evaluatie en monitoring

Ontwikkelingen waarnemen

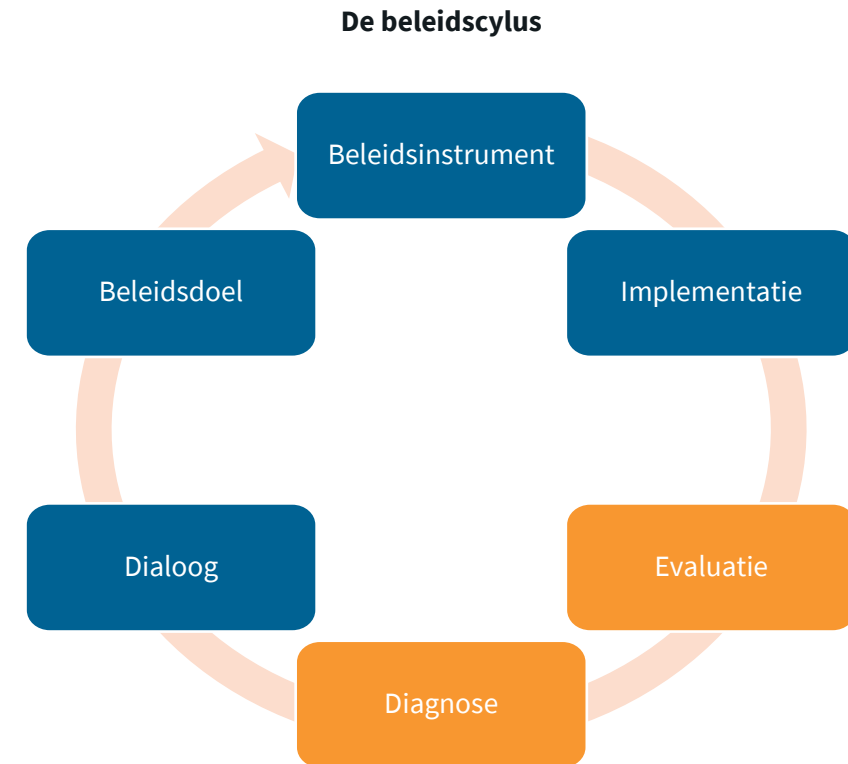
De Entrepreneurial Ecosystem Index maakt het mogelijk om ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland met elkaar te vergelijken en ontwikkelingen waar te nemen. In de 2025-index zien we een aantal bewegingen, voornamelijk aan de kant van de zwakste ecosystemen. De sterke ecosystemen handhaven hun positie en zijn kleine veranderingen. Verschillen tussen de sterkste en zwakste ecosystemen blijven groot.

Objectief meten en volgen: startpunt voor dialoog

De EE-Index kwantificeert en objectieveert de sterkte van ecosystemen voor ondernemerschap in Nederland. Hiermee is de index geen volledige weerspiegeling van de werkelijkheid, maar biedt ze een objectieve basis om ecosystemen te meten en te volgen in de tijd. Binnen de beleidscyclus kan de EE-Index als startpunt dienen voor een goed geïnformeerde dialoog tussen stakeholders: de objectieve meting (diagnose) biedt de basis voor een effectieve dialoog over het te voeren beleid. Hiermee geeft de index handvatten voor (regionale) beleidsmakers en andere stakeholders die hun ecosysteem willen versterken.

Ecosystemen als 'gereedschap' voor evaluatie en monitoring

De kwantitatieve basis van de EE-Index in combinatie met het volgen van ecosystemen in de tijd, biedt daarnaast mogelijkheden voor evaluatie en monitoring binnen de beleidscyclus. Door ontwikkelingen in de tijd te relateren aan in gang gezet beleid, is het mogelijk om te bepalen of beleid ook daadwerkelijk resulteert in een sterker ecosysteem. Een voorbeeld hiervan op landelijk niveau is de evaluatie van StartupDelta en Techleap door Birch en de Universiteit Utrecht.¹ Daarvoor hebben we de EE-benadering toegepast om een relatie te leggen tussen beleid gericht op productief ondernemerschap en de ontwikkeling van elementen van het ecosysteem.

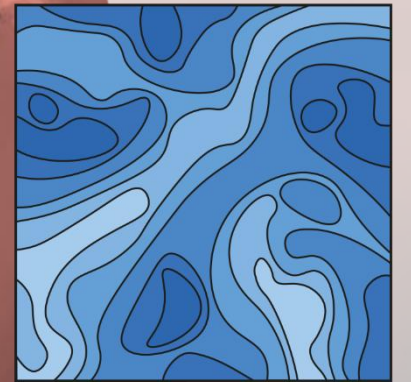

Utrecht University

School of Economics

Birch

Bijlagen

**ENTREPRENEURIAL
ECOSYSTEM
OBSERVATORY**

Bijlage 1: Regionale scores (1)

Regio	Leiderschap	Netwerken	Cultuur	Instituties	Diensten	Infrastructuur	Vraag	Talent	Financiering	Kennis	Totaal score
Delft en Westland	7,93	6,85	1,02	1,00	1,03	1,17	1,09	1,04	1,10	2,37	24,59
Groot-Amsterdam	1,44	1,52	1,70	0,97	1,16	1,14	1,91	1,27	1,27	1,10	13,46
Aggl. Leiden en Bollenstreek	3,09	1,82	0,90	1,00	1,07	1,18	0,82	1,10	1,10	1,32	13,40
Zuidoost-Noord-Brabant	1,68	1,90	0,91	1,00	0,98	0,92	1,24	1,03	0,98	2,73	13,36
Overig Groningen	2,49	1,82	0,90	1,01	0,96	1,19	1,03	1,09	0,98	1,03	12,49
Veluwe	1,54	2,25	0,85	1,03	0,97	1,18	0,90	0,91	0,77	0,93	11,32
Utrecht	1,17	1,35	1,08	0,96	1,16	1,14	1,19	1,25	0,82	0,86	10,99
Twente	1,74	1,65	0,75	1,02	0,86	1,14	0,84	0,88	0,72	1,27	10,85
Arnhem/Nijmegen	1,47	1,17	0,94	1,03	1,01	1,25	0,88	1,12	0,77	1,04	10,66
Agglomeratie 's-Gravenhage	0,85	1,38	1,34	1,00	0,99	1,13	0,95	1,12	1,10	0,75	10,61
Zuid-Limburg	1,23	1,23	0,73	1,00	0,91	1,22	0,80	0,89	0,84	0,92	9,77
Agglomeratie Haarlem	0,18	0,10	1,23	0,97	1,27	1,56	0,70	1,27	1,27	0,65	9,20
Het Gooi en Vechtstreek	0,13	0,41	1,20	0,97	1,29	1,16	0,87	1,17	1,27	0,63	9,11
Groot-Rijnmond	0,56	0,65	1,17	1,00	1,01	0,89	1,03	0,95	1,10	0,71	9,07
Alkmaar en omgeving	0,21	0,34	0,90	0,97	0,99	1,25	0,72	0,93	1,27	0,71	8,31
Noordoost-Noord-Brabant	0,24	0,29	0,92	1,00	0,98	0,97	1,01	0,99	0,98	0,90	8,26
Midden-Noord-Brabant	0,48	0,42	0,93	1,00	0,97	0,90	0,83	0,96	0,98	0,69	8,16
Zuidwest-Overijssel	0,22	0,24	0,81	1,02	0,98	1,39	0,78	1,00	0,72	0,96	8,11
Zuidoost-Zuid-Holland	0,16	0,23	0,87	1,00	0,95	1,23	0,92	0,84	1,10	0,75	8,05
Zaanstreek	0,13	0,07	1,12	0,97	0,94	1,52	0,65	0,85	1,27	0,46	7,99

Sterk

>1,05

Gemiddeld

> 0,95 < 1,05

Zwak

> 0,50 < 0,95

Slecht

< 0,50

Bijlage 1: Regionale scores (2)

Regio	Leiderschap	Netwerken	Cultuur	Instituties	Diensten	Infrastructuur	Vraag	Talent	Financiering	Kennis	Totaal score
West-Noord-Brabant	0,14	0,25	0,92	1,00	1,00	1,00	0,94	0,95	0,98	0,76	7,94
IJmond	0,09	0,27	0,88	0,97	0,96	1,44	0,70	0,94	1,27	0,38	7,90
Noord-Limburg	0,35	0,24	0,77	1,00	0,85	1,14	0,91	0,78	0,84	0,95	7,83
Kop van Noord-Holland	0,19	0,35	0,80	0,97	0,83	1,05	0,68	0,77	1,27	0,90	7,81
Oost-Zuid-Holland	0,18	0,24	0,88	1,00	0,99	1,15	0,71	0,96	1,10	0,58	7,79
Flevoland	0,23	0,64	1,15	0,97	0,91	0,96	0,79	0,83	0,40	0,79	7,66
Midden-Limburg	0,10	0,10	0,79	1,00	0,85	1,10	0,79	0,92	0,84	1,05	7,53
Zuidwest-Gelderland	0,10	0,23	0,84	1,03	0,92	1,11	0,84	0,82	0,77	0,72	7,38
Achterhoek	0,21	0,07	0,70	1,03	0,87	1,27	0,72	0,85	0,77	0,84	7,33
Noord-Overijssel	0,18	0,17	0,80	1,02	0,88	1,01	0,92	0,91	0,72	0,59	7,19
Delfzijl en omgeving	0,51	0,13	0,55	1,01	0,67	1,24	0,91	0,63	0,98	0,45	7,09
Zuidwest-Friesland	0,36	0,09	0,71	1,03	0,84	0,78	0,68	0,77	0,88	0,72	6,86
Zuidoost-Friesland	0,19	0,22	0,71	1,03	0,88	0,74	0,81	0,82	0,88	0,53	6,80
Noord-Friesland	0,17	0,29	0,76	1,03	0,83	0,74	0,77	0,83	0,88	0,45	6,76
Noord-Drenthe	0,06	0,23	0,68	1,03	0,95	0,72	0,70	0,99	0,75	0,55	6,65
Zuidwest-Drenthe	0,23	0,14	0,66	1,03	0,83	0,85	0,83	0,82	0,75	0,50	6,63
Zuidoost-Drenthe	0,21	0,19	0,71	1,03	0,74	0,78	0,64	0,65	0,75	0,74	6,43
Overig Zeeland	0,12	0,05	0,77	0,99	0,82	0,92	0,83	0,76	0,44	0,51	6,19
Oost-Groningen	0,05	0,00	0,58	1,01	0,72	0,82	0,63	0,71	0,98	0,49	6,00
Zeeuws-Vlaanderen	0,06	0,19	0,65	0,99	0,71	0,59	0,77	0,70	0,44	0,39	5,49

Sterk

>1,05

Gemiddeld

> 0,95 < 1,05

Zwak

> 0,50 < 0,95

Slecht

< 0,50

Bijlage 2: Ontwikkeling EE-Index 2024-2025

